

Schweizerisches Gesundheitsobservatorium
Observatoire suisse de la santé
Osservatorio svizzero della salute
Swiss Health Observatory

OBSAN BERICHT 64

64

Gesundheit im Kanton Graubünden

Ergebnisse aus der Schweizerischen
Gesundheitsbefragung 2012
und weiterer Datenbanken

Luca Petrini, Paul Camenzind

Departement für Justiz, Sicherheit und Gesundheit Graubünden
Departament da giustia, segirezza e sanadad dal Grischun
Dipartimento di giustizia, sicurezza e sanità dei Grigioni

Resumaziun cumplexsiva

Igl è mo pussaivel da fixar mesiras effectivas per la prevenziun e per la promoziun da la sanadad, sch'il stadi da sanadad da la populaziun e sch'ils facturs che influenzeschan la sanadad èn enconuschents. Il rapport qua avant maun dat ina tala survista per la populaziun dal Grischun e sa drizza a personas da cader da la politica, a personas dal sector da sanadad ed a tut las ulteriuras personas interessadas. Per il chantun Grischun vegnan preparadas e preschentadas infurmaziuns davart il stadi da sanadad, davart ils cumportaments ch'èn relevants per la sanadad, davart ils aspects che sa refereschan a la sanadad en il sector d'abitar e da lavur, davart il diever da prestaziuns da sanadad e davart ils custs e las premias da l'assicuranza obligatorica per la tgira da personas malsaunas (AOTM).

Las datas da las analisas fatgas derivan en emprima lingia da l'enquista svizra davart la sanadad da l'onn 2012. L'enquista svizra davart la sanadad vegn organisada en in ritmus da 5 onns tras l'uffizi federal da statistica (UST) e va enavos fin l'onn 1992. Ulteriuras bancas da datas, sco per exempel la statistica medicinala dals ospitals che vegn er fatga dal UST u il «pool da datas» da la SASIS SA, vegnan medemamain consultadas per far las analisas. L'observatori svizzer da sanadad (Obsan) ha fatg il rapport da sanadad qua avant maun per incumbensa dal departament da giustia, segirezza e sanadad dal chantun Grischun.

Qua sutvart vegnan resumadas las enconuschientschas las pli impurtantas dal rapport da sanadad per il chantun Grischun e preschentadas en ina cumparegliaziun cun quellas da l'entira Svizra. En general pon ins constatar ch'ils resultats dal chantun sumeglian en blers regards a quels da l'entira Svizra. Entaifer las caracteristicas demograficas sco la schlattaina, la vegliadetgna u la furmaziun datti percenter pli savens differenzas. Tuttina resortan talas differenzas en l'entira Svizra statisticamain en moda pli clera ch'en il chantun, e quai pervia dals dumbers da cas pli auts. Cun passa 650 personas ch'èn vegnidas interrogadas per telefon en l'enquista svizra davart la sanadad da l'onn 2012 è l'emprova da

controlla dal chantun Grischun tut en tut segiramain suffizienta. Pli difficil daventi dentant tar las analisas detagliadas da singulas sutpopolaziuns (p.ex. da tut las personas sur 65 onns en il chantun), perquai ch'ils dumbers da cas pli pitschens engrondeschan fermamain ils sbagls statistics dal resultat stimà.

La differenza tranter las schlattainas daventa pli pitschna tar la durada probabla da la vita e tar la mortalitad

La durada probabla da la vita mesauna il mument da la naschientscha sa chatta en il chantun Grischun cun 84,3 onns per las dunnas e 79,9 onns per ils umens dattiers da la media svizra. La durada probabla da la vita pli pitschna dals umens è s'avischinada durant ils ultims decennis permanentamain a quella da las dunnas. Quai tranter auter pervia d'ina assimilaziun dal cumportament relevant per la sanadad tranter las schlattainas.

Sco che la durada probabla da la vita da la populaziun è s'augmentada en il decurs dal temp, è percenter sa reducida la rata da mortalitad. La rata da mortalitad mesauna munta en il chantun Grischun a 755 mortoris sin 100'000 dunnas ed a 1123 mortoris sin 100'000 umens. Sco tar la durada probabla da la vita èn questas ratas quasi tuttina autas en il chantun Grischun sco en l'entira Svizra. Sin fundament dal ferm regress da la rata da mortalitad dals umens en cumparegliaziun cun quella da las dunnas, pon ins constatar er qua ina reduziun da la differenza tranter las schlattainas. Las raschuns da la mort las pli frequentas èn – en il chantun Grischun sco er en l'entira Svizra – malsognas dal cor e da la circulaziun, suandadas da malsognas da cancer.

Buna sanadad malgrà maldispostadads

Ina clera majoritad da las personas interrogadas en il chantun Grischun valitescha sia sanadad sco buna u fig buna (86,1%). Percenter inditgeschan tuttina 30,0% da las Grischunas e dals Grischuns in problem da sanadad che dura ditg. Las maldispostadads fisicas las pli frequentas èn mal il dies u mal la crusch. Circa mintga dieschavla

persuna en il chantun (10,9%) inditgescha plinavant da patir d'almain duas malsognas cronicas (multimorbiditad). L'onn avant l'enquista han 16,0% Grischunas e significativamain dapli, numnadamain 22,2% dals Grischuns gi in accident. Umens sa disgrazian pli savens che dunnas, saja quai en il chantun sco er sin plaun naziunal, e quai capita cunzunt a la lavur ed en il sport. En la vegliadetgna vegnan savens registradas cupitgas: Sin plaun chantunal sco er sin plaun naziunal inditgescha circa mintga quarta persuna sur 65 onns d'esser cupitgada almain ina giada durant l'onn passà.

Meglra sanadad psichica en il chantun Grischun ch'en l'entira Svizra

Per il stadi da sanadad d'ina populaziun è impurtanta ultra da la sanadad fisica er la sanadad psichica. Las Grischunas ed ils Grischuns (13,8%) han main grevezzas psichicas che las Svizras ed ils Svizzers (18,0%). Las persunas interrogadas en il chantun Grischun inditgeschan in nivel d'energia e da vitalitad pli aut che quel da la media svizra. Medemamain ha la populaziun dal Grischun quotas pli bassas tar ils indicaturs sco «bass locus da controlla» e «sentiments da suldina». La finala èn er sintoms da depressiun (mesauna fin greva) plitost in pau pli rars en il chantun Grischun cun ina quota da 4,4% ch'en l'entira Svizra (ma la differenza n'è statisticamain betg significativa).

Augment da las persunas cun surpais en il chantun e sin plaun naziunal

Parts betg nunimpurtantas da la populaziun dal chantun Grischun (40,4%) e da l'entira Svizra (42,2%) han surpais (incl. adipositas). Questas quotas èn s'augmentadas tranter ils onns 1992 e 2012 tant en il chantun sco er en Svizra per circa 10 puncts procentuals. A medem temp valan trais da quatter persunas interrogadas sco sufficientamain activas corporalmain (GR: 76,7%; CH: 72,5%). Er questa quota da persunas activas è s'augmentada en l'entira Svizra dals onns 2002 fin 2012 per 10 puncts procentuals. Ed ils umens n'han – sin plaun chantunal sco er sin plaun naziunal ed en cumparegliaziun cun las dunnas – betg mo pli savens surpais, els dattan er main atenziun a lur nutriment e mangian pli paucs fritgs e legums.

Tendenzas regressivas tar il consum da tubac e d'alcohol tar ils umens

La quota da fimadras e fimaders en la populaziun dal Grischun importa 27,4% e sa chatta circa tar la media svizra da 28,2%. La quota d'umens che fiman è regredida da l'onn 1992 fin l'onn 2012 en l'entira Svizra da 36,5% a 32,4%. La quota da dunnas che fiman è restada stabila durant questa perioda tar circa in quart da tut las persunas interrogadas. En il chantun Grischun èn ils resultats sumegliants; il regress tar ils umens grischuns da l'onn 1992 fin l'onn 2012 n'è dentant statisticamain betg significativ. Sin plaun naziunal regredescha il ferm consum da cigarettas (20 e dapli cigarettas per di) tant tar las dunnas sco er tar ils umens durant ils ultims 20 onns. Ultra da quai pon ins registrar areguard la grevezza pervia dal fimar passiv ina fitg clera reduzziun: La quota da las persunas pertutgadas en Svizra ch'èn expostas almain in'ura per di al fimar passiv, è sa reducida da 31,4% l'onn 2002 a 6,1% l'onn 2012.

En connex cun il consum d'alcohol sa mussa en l'entira Svizra ina clera differenza tranter las schlattainas: Ils umens consumeschan circa duas giadas uschè savens per di alcohol che las dunnas. En il chantun Grischun na pertschaivan ins l'onn 2012 percenter betg ina clera differenza tranter las schlattainas en connex cun il consum d'alcohol per di (dunnas: 8,7%; umens: 9,8%). Da l'onn 1992 fin l'onn 2012 observan ins – en il chantun sco er en l'entira Svizra – ina gulivaziun tranter las schlattainas che deriva en emprima lingia dal cumportament da consum dals umens (reduzziun dal consum d'alcohol per di ad in consum pli rar).

Cuntrari al consum da tubac e d'alcohol è il consum da medicaments s'augmentà en il chantun Grischun ed en l'entira Svizra da l'onn 1992 fin l'onn 2012 per circa 10 puncts procentuals. 42,6% da las Grischunas e dals Grischuns interrogads en l'enquista da sanadad 2012 avevan prendì durant l'emna avant l'interrogaziun almain in medicament. Questa quota è dentant anc adina significativamain pli bassa che la quota da l'entira Svizra da 48,6%. Las dunnas consumeschan pli savens medicaments ch'ils umens e sco spetgà s'augmenta il consum da medicaments cun la vegliadetgna.

Gronda cuntentientscha en la lavur malgrà dapli chargias da lavur

Chargias da lavur che pon avair consequenzas negativas per la sanadad, èn fermamain derasadas tant en il chantun sco er sin plaun naziunal. Uschia inditgeschan nov da diesch (91,3%) Grischunas e Grischuns cun activitad da gudogn almain ina grevezza fisica sco ina posiziun dal corp dolurusa u standlentusa. Quasi tuttina blers (87,4%) inditgeschan almain ina grevezza psicosociala sco grond squitsch da temp u grondas pretensiuns a la lavur. Ultra da quai è circa mintga quarta persuna cun activitad da gudogn en il chantun Grischun pertutgada da lungas uras da lavur e mintga tschintgavla persuna cun activitad da gudogn dad uras da lavur atipicas, sco p.ex. lavur da notg. Malgrà questas chargias da lavur è main ch'ina da diesch persunas cun activitad da gudogn (8,0%) da l'avis che sia lavur haja consequenzas negativas per l'atgna sanadad. La gronda maiortad da la populaziun cun activitad da gudogn en il chantun Grischun è plinavant fitg u ordvart cuntenta cun la situaziun da lavur actuala, en moda che la quota respectiva da 53,3% da l'onn 2002 è s'augmentada cleramain a 76,5% l'onn 2012.

Duas da tschintg persunas en il chantun Grischun van per onn trais giadas u dapli tar la media u tar il medi

In quart da las Grischunas e dals Grischuns (25,2%) inditgescha da betg esser ì tar la media u tar il medi durant ils dudesch mais avant l'interrogaziun. In ulteriur terz da la populaziun (34,6%) inditgescha d'ir tar la media u tar il medi 1 fin 2 giadas per onn e circa duas da tschintg persunas èn idas almain 3 giadas per onn tar la media u tar il medi. Sco spetgà s'augmenta la frequenza da las visitas tar la media u tar il medi cun la vegliadetgna. Las dunnas van tut en tut pli savens tar la media u tar il medi ch'ils umens. Questa differenza deriva principalmain da las consultaziuns tar la ginecologa resp. tar il ginecolog. Talas visitas resultan supplementarmain tar las dunnas, p.ex. en il rom da controllas da prevenziun annualas. Mintga segunda Grischuna tranter 20 e 49 onns (50,8%) ha pia fatg durant ils dudesch mais avant l'interrogaziun ina controlla da prevenziun pertutgant la diagnosa tempriva dal cancer dal culiez da la madra. Questa quota importa tar las dunnas sur 50 onns anc 28,0%. Visitas per la diagnosa tempriva da cancer dal sain cun agid da la mammografia e per la diagnosa tempriva da cancer da la prostata tar ils umens han dentant lieu pli savens pir a partir dal 50avel onn da vita (quotas da 22,2% resp. 31,2%).

Agid e tgira en la vegliadetgna pli savens per dunnas che per umens

L'agid e la tgira al lieu da domicil vegnan prestads per gronda part en furma d'in uschenumnà agid informal, pia tras confamigliars, amitgs u vischins. Main savens vegni fatg diever da l'agid formal, q.v.d. dals servetschs da las organisaziuns professiunalas da spitex. La part da las persunas sur 65 onns en il chantun Grischun che viva en ina chasa da persunas attempadas u da tgira munta a 5,8%. Questa quota s'augmenta andetgamain dad 1,6% tar las persunas da 65 fin 79 onns a 17,0% tar las persunas dad 80 onns e dapli. Tant da l'agid e da la tgira al lieu da domicil sco er da la tgira da lunga durada en las chasas da persunas attempadas e da tgira fan las dunnas diever pli savens ch'ils umens. Questa differenza deriva principalmain da la durada probabla da la vita pli auta da las dunnas. Ellas èn pertutgadas pli savens da la perdita dal partenari e perdan pia er pli savens il sustegn correspondent.

Ils custs da l'assicuranza obligatorica per la tgira da persunas malsaunas (AOTM) è sut la media en il chantun

Ils custs da la AOTM èn s'augmentads da l'onn 2008 fin l'onn 2012 en il chantun Grischun en media per 2,3% ed en Svizra en media per 3,4% per onn. L'augment annual dals custs en il chantun Grischun è pia circa in terz pli bass che l'augment naziunal dals custs. Betg mo il svilup dals custs, mabain er il nivel dals custs è en il chantun pli bass en cumparegliaziun cun l'entira Svizra: Per Grischuna u Grischun assicurà èn resultads l'onn 2012 custs da la AOTM da 2792 francs. En Svizra muntan quests custs a 3260 francs, quai èn quasi 500 francs (16,8%) dapli ch'en il chantun.

Sco tar ils custs da la AOTM èn er las premias per la AOTM en il chantun Grischun pli bassas ch'en la media svizra: La premia annuala per Grischunas e Grischuns sur 26 onns ha importà l'onn 2012 en media 3131 francs ed è bundant 500 francs (14,2%) pli bassa che la media svizra (3648 francs). Il model da standard cun ina quota da 50,8% en il chantun Grischun è il model d'assicuranza che vegn tschernì il pli savens. Models d'assicuranza sco ils models da medi da famiglia vegnan avant main savens, daventan però adina pli impurtants. La quota tar quest model d'assicuranza è quasi sa dublegiada en il chantun da l'onn 2008 fin l'onn 2012, da 22,3% a 39,3%.

Il chantun Grischun en cumparegliaziun cun l'entira Svizra resumà curtamain

Per resumar pon ins constatar ch'ils resultats dal chantun Grischun sumeglian en blers regards a quels da l'entira Svizra. Tuttina pon trais secturs da la sanadad vegnir accentuads. En quests trais secturs ha il chantun Grischun tut en tut resultats cleramain pli positivs en cumparegliaziun cun l'entira Svizra: Ils indicaturs pertutgant la sanadad psichica da las Grischunas e dals Grischuns èn megliers, il consum da medicaments da la populaziun chantunala è pli bass ed ils custs chantunals sco er las premias da la AOTM èn pli bass ch'en la media svizra.